

Για να ξέρουμε
τι συμβαίνει
γύρω μας

Η προστασία του ελληνικού περιβάλλοντος κατά...

Το πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος στην Ελλάδα, κατά την άποψη του αναλυτή της τράπεζας

Η Ελλάδα διαθέτει ένα από τα πιο αυστηρά, άκαμπτα και απόλυτα νομοθετικά πλαίσια για την προστασία του περιβάλλοντος παγκοσμίως, με κορωνίδα το άρθρο 24 του Συντάγματος και τη νομολογία του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας. Το πλαίσιο όμως αυτό λειτουργεί σε μεγάλο βαθμό ως «θερμοκήπιο» για την ανεξέλεγκτη δράση, την αυθαίρετη δόμηση, την καταπάτηση και τελικά ως πηγή πλουτισμού όλων ε-

κείνων που έχουν τη δυνατότητα και επιλέγουν να εκμεταλλευτούν την περιπλοκότητα του συστήματος και την «αμηχανία» των κρατικών υπηρεσιών ενόψει της οφθαλμοφανούς αδυναμίας τους να εφαρμόσουν νόμους που ούτως ή άλλως είναι αντικειμενικά μη δυνάμενοι να εφαρμοσθούν. Έτσι, η εμπειρία μέχρι σήμερα έχει δείξει ότι ενώ το ισχύον νομοθετικό και οργανωτικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα, αποτελεί εμφανώς ισχυρό αντικίνητρο στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, από την άλλη πλευρά όχι μόνο δεν συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος αλλά πιθανότατα αποτελεί παράγοντα που συντελεί στην παρατηρούμενη εκτεταμένη καταστροφή του.

Η ελληνική νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος στηρίζεται στο άρθρο 24 του ισχύοντος Συντάγματος (1975) όπως αναθεωρήθηκε το 2001¹. Επιπλέον, το νομοθετικό πλαίσιο που έχει αναπτυχθεί με βάση το άρθρο αυτό (π.χ., ο Ν. 998/29.12.1979, ο Ν. 3147 /5.6.2003, ο Ν. 3208/24.12.2003, κ.ά.) και η εκτεταμένη νομολογία του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ), τείνουν να υιοθετήσουν την αυστηρότερη δυνατή ερμηνεία των διατάξεων του Συντάγματος, της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και του Διεθνούς Δικαίου και συνθηκών (Διάσκεψη Στοκχόλμης, Διάσκεψη Ρίο, Ατζέντα 21, κ.ά.) για τη διαμόρφωση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου². Η αυστηρό-

1. Καμιά άλλη χώρα στην ΕΕ-27 δεν έχει συμπεριλάβει τις διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος στο Σύνταγμά της.
2. Μ.Η. Δεκλερής (2000) «Το Δίκαιο της Βιωσίμου Αναπτύξεως», Εκδόσεις «Αντ. Ν. Σάκκουλας».

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΓΙΩΡΓΟΣ Π. ΚΑΡΑΛΗΣ

Δε μας ξαφνιάζει διόλου

Μια ασυνήθιστη παρέμβαση στη γενικότερη (και επίκαιρη) συζήτηση για τα προβλήματα περιβάλλοντος εκδηλώθηκε από την πλευρά της «Alpha Bank». Στο τελευταίο τριμηνιαίο Οικονομικό Δελτίο που εκδίδει η τράπεζα (Οκτώβριος 2007) δημοσιεύεται ανάλυση με την οποία επιχειρείται μια ευθεία αντιπαράθεση σε όσους τάσσονται κατά της τροποποίησης του άρθρου 24 του Συντάγματος, αλλά και υπέρ των αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας, όπως επίσης συλλήβδην κατά των φορέων και προσώπων, που με τις θέσεις και τη στάση τους, επιχειρούν να αποτρέψουν την περαιτέρω περιβαλλοντική υποβάθμιση στη χώρα μας.

Πρόκειται για μια ανάλυση που –δίκως περιστροφές– μας βρίσκει αντίθετους, όπως άλλωστε και την πλειοψηφία του τεχνικού κόσμου. Αν μη τι άλλο, γιατί εκφράζει την αντί-

ληψη εκείνη που θέλει το περιβάλλον ως πρώτη ύλη (αναλώσιμο αγαθό) στην κατεύθυνση της μεγιστοποίησης του επιχειρηματικού κέρδους, αλλά και την προστασία του ως θέμα στο οποίο λύσεις μπορεί να δώσει η αγορά.

Αναμφισβήτητα έχουμε να κάνουμε με ένα σπάνιο κείμενο. Και από αυτή την άποψη, κρίναμε σκόπιμο και χρήσιμο να δημοσιεύσουμε (χωρίς περικοπές) το τμήμα που αναφέρεται αποκλειστικά στη χώρα μας (σ.σ. προηγείται μια εκτενής ανάλυση για τα διεθνή περιβαλλοντικά ζητήματα). Για να γνωρίζουμε όλοι μας τι συμβαίνει γύρω μας ή, ορθότερα, για να ξέρουμε την αντίληψη που επικρατεί μεταξύ εκείνων που συχνά στέκονται στην άλλη... όχθη, όταν διατυπώνουμε τις θέσεις και απόψεις μας για το περιβάλλον.

Γιώργος Π. Καραλής
Δημοσιογράφος

«Alpha Bank»

τητα της ελληνικής νομοθεσίας για το φυσικό περιβάλλον, ιδιαίτερα όπως αυτή ερμηνεύεται και εξειδικεύεται από το ΣτΕ, συνάγεται από τις ακόλουθες βασικές αρχές³: α) Η «ανάπτυξη» που βλέπτε το περιβάλλον δεν είναι εκ των προτέρων επιτρεπτή. Δεν είναι βιώσιμη ανάπτυξη. β) Δάσος είναι ό,τι ήταν δάσος με βάση τις αεροφωτογραφίες του 1945, ενώ η οικολογική αξία των δασικών εκτάσεων είναι ίδια είτε αυτές είναι πραγματικά δάση, είτε είναι εκτάσεις με εύφλεκτα ξε-

ρά χόρτα και λίγα δένδρα. γ) Οποιαδήποτε και αν είναι η οικιστική, τουριστική, αθλητική, γεωργική, βιομηχανική, ή άλλη οικονομική και κοινωνική αξία μίας εκτάσεως που έχει χαρακτηρισθεί ως δάσος, δεν μπορεί να ξεπεράσει την οικολογική αξία της περιοχής ως δάσους. δ) Ο αιγιαλός και η παραλία (που καθορίζεται σε πλάτος μέχρι και 50 μέτρα από την οριογραμμή του αιγιαλού) είναι χώροι κοινόχρηστοι και ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο, χωρίς να διευκρινίζονται τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτούς τους χαρακτηρισμούς. Ειδικότερα:

Η «ανάπτυξη» που βλέπτε το περιβάλλον δεν είναι εκ των προτέρων επιτρεπτή. Η ζημιά στο περιβάλλον φαίνεται να προσ-

διορίζεται αποκλειστικά από το ΣτΕ που παρουσιάζεται ως ο αρμόδιος φορέας για το σκοπό αυτό [Μ.Η. Δεκλερής (2000)]. Επίσης, από πολλές αποφάσεις του ΣτΕ δεν φαίνεται να προκύπτει ανάγκη ποσοτικοποίησης του μεγέθους της ζημιάς που προκαλείται στο περιβάλλον από κάποιο αναπτυξιακό έργο ή επένδυση.

Έτσι, ένας μεγάλος αριθμός αναπτυξιακών έργων εθνικής εμβέλειας, μεγάλων έργων οικονομικής και κοινωνικής υποδομής, σημαντικών επιχειρηματικών - τουριστικών μονάδων, οργανωμένων επεκτάσεων οικισμών, επεκτάσεων και αναβαθμίσεων λιμένων, κ.ά., αμφισβητούνται, καθυστερούν ή/και ακυρώνονται από το ΣτΕ που κρίνει αντισυντα-

ματικά τα σχετικά προεδρικά διατάγματα ή επενδυτικά σχέδια, πολλές φορές κατόπιν προσφυγών κατοίκων της περιοχής, περιβαλλοντικών οργανώσεων ή άλλων «θιγομένων», με το επιχείρημα ότι οι επενδύσεις αυτές επιβαρύνουν το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον ή ότι η περιβαλλοντική μελέτη που έχει υποβληθεί δεν πληροί τις ειδικές απαιτήσεις που προβλέπει το Σύνταγμα και οι Νόμοι, ή ότι η επέκταση οικισμών γίνεται χωρίς να υπάρχει οργανωμένο Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο, κ.ά. Το κόστος στην ανάπτυξη, την απασχόληση και στην ευημερία του τόπου από τη μη κατασκευή κάποιου μεγάλου έργου υποδομής ή μίας μεγάλης επιχειρηματικής επενδύσεως, ή από την αδυνα-

3. Για παράδειγμα, οι διατάξεις των νόμων που τείνουν να αποσαφηνίσουν και να εξειδικεύσουν τον ορισμό του τι είναι δάσος, έχουν κριθεί από το ΣτΕ αντισυνταγματικές.

μία επεκτάσεως του πολεοδομικού ιστού μίας πόλεως, φαίνεται να υποβαθμίζεται ουσιαστικά σε αυτές τις κρίσεις, ιδιαίτερα όταν συγκρίνεται με το διογκωμένο συνήθως κόστος, που εκτιμάται ότι θα προκύψει για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές από την εκτιμώμενη επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

Ιδιαίτερα στον τομέα των δασών ισχύουν τα ακόλουθα: Δάσος είναι ό,τι οι αεροφωτογραφίες του 1945 δείχνουν ότι είναι δάσος. Στο μεταξύ μεγάλες εκτάσεις από αυτές που φαίνονται ως δάση στις αεροφωτογραφίες του 1945, έχουν σήμερα καεί και αποψιλωθεί από κάθε είδους βλάστηση και σε μεγάλο βαθμό έχουν κατακλυσθεί με αυθαίρετα παντός είδους και έχουν αναπτυχθεί οικισμοί (οργανωμένοι ή άναρχοι) και τουριστικές και άλλες επιχειρηματικές εγκαταστάσεις. Αυτό συνέβη ιδιαίτερα στην ευρύτερη περιφέρεια της Αθήνας η οποία είχε λιγότερο από 1 εκατ. κατοίκους το 1945, ενώ σήμερα ξεπερνά τα 3,5 εκατ. κατοίκους. Ο ορισμός του δάσους είναι ο ευρύτερος δυνατός και συμπεριλαμβάνει: δασικές εκτάσεις με πολύ μεγάλη οικολογική αξία και μικρή ή ελάχιστη γεωργική, οικιστική ή/και τουριστική αξία, ή υποβαθμισμένες δασικές εκτάσεις με ελάχιστη σήμερα οικολογική αξία, εκ των οποίων πολλές μπορεί να έχουν πολύ υψηλή γεωργική - κτηνοτροφική, οικιστική, τουριστική ή άλλη αξία. Το άρθρο 24 επιτρέπει τη μεταβολή του προορισμού δημοσίου δάσους μόνο αν συντρέχει ανάγκη άλλης χρήσεως ζωτικής σημασίας για την εθνική οικονομία. Όμως, δεν ορίζει ποιες χρήσεις είναι ζωτικής σημασίας για την εθνική οικονομία. Έτσι, το ΣτΕ ανέλαβε ουσιαστικά την ευθύνη προσδιορισμού αυτών των χρήσεων. Η μέχρι σήμερα εμπειρία δείχνει ότι το ΣτΕ, ενώ εξετάζει, υπό αυστηρές προϋποθέσεις, την εγκατάσταση σε δασικές ε-

κτάσεις λατομείων ή μεταλλείων, δεν φαίνεται να αναγνωρίζει ως χρήσεις ζωτικής σημασίας για την οικονομία τις ακόλουθες: α) Την επέκταση του πολεοδομικού ιστού μίας πόλεως ή κοινότητας που θεωρείται ως εξαιρετικά αναγκαία. β) Την ανέγερση ενός πολυδύναμου κέντρου ιατρικών και ποιες όκι, συνεπάγονται συνήθως μεγάλες διαφορές όσον αφορά την ερμηνεία του Συντάγματος από τη νομοθετική και τη δικαστική εξουσία. Έχουν, επίσης, καταστήσει ουσιαστικά αδύνατη μέχρι σήμερα τη σύνταξη συγκεκριμένων δασικών χαρτών που θα προσδιόριζαν με ακρίβεια τι είναι δάσος, ενώ η σπουδαιότητα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μίας επενδύσεως κρίνεται μετά από χρονοβόρες διαδικασίες, από απλούς δημοσίου λειτουργούς ή δικαστικούς.

“ Το κόστος στην ανάπτυξη, την απασχόληση και στην ευημερία του τόπου από τη μη κατασκευή κάποιου μεγάλου έργου υποδομής ή μίας μεγάλης επιχειρηματικής επενδύσεως, ή από την αδυναμία επεκτάσεως του πολεοδομικού ιστού μίας πόλεως, φαίνεται να υποβαθμίζεται ουσιαστικά ”

κής και επαγγελματικής αποκαταστάσεως προσώπων με ειδικές ανάγκες σε μία περιοχή που ανήκει στο κράτος και έχει προσδιορισθεί, με μελέτες ειδικών, ως η πιο κατάλληλη για το συγκεκριμένο σκοπό. γ) Επενδύσεις πολλών δεκαετομμυρίων ευρώ σε υψηλού επιπέδου τουριστικά συγκροτήματα σε διάφορες περιοχές της χώρας, που απορρίπτονται ή λιμνάζουν για δεκαετίες επειδή κάποιο μέρος των εγκαταστάσεών τους καλύπτει εκτάσεις, που χαρακτηρίζονται ως δασικές ή/και γεωργικές, κ.ά.

Γενικά η πιο πάνω ασάφεια του Συντάγματος και των νόμων σχετικά με τον προσδιορισμό του τι είναι δάσος, ή του ποιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις μίας επενδύσεως θεωρούνται σημα-

ντικές και ποιες όκι, συνεπάγονται συνήθως μεγάλες διαφορές όσον αφορά την ερμηνεία του Συντάγματος από τη νομοθετική και τη δικαστική εξουσία. Έχουν, επίσης, καταστήσει ουσιαστικά αδύνατη μέχρι σήμερα τη σύνταξη συγκεκριμένων δασικών χαρτών που θα προσδιόριζαν με ακρίβεια τι είναι δάσος, ενώ η σπουδαιότητα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μίας επενδύσεως κρίνεται μετά από χρονοβόρες διαδικασίες, από απλούς δημοσίου λειτουργούς ή δικαστικούς.

Στην περίπτωση του αιγιαλού και της παραλίας σε θαλάσσιες ακτές, οι οποίες υπερβαίνουν τα 13.500 χλμ. στην Ελλάδα, ο νόμος ορίζει ότι «παραλία είναι η ζώνη ξηράς που προστίθεται στον αιγιαλό, καθορίζεται δε σε πλάτος μέχρι και 50 μέτρα από την οριογραμμή του αιγιαλού (δηλαδή από το σημείο που φθάνει το κύμα της θάλασσας)....». Ο αιγιαλός και η παραλία είναι χώροι κοινόχρηστοι και ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο. Όμως, οι δυνατότητες του Δημοσίου για άσκηση αυτών των δικαιωμάτων και των αρμοδιοτήτων του προς όφελος του κοινωνικού συνόλου είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Σε κάθε νομοθετική ρύθμιση ή ενέργεια διαχειρίσεως περιοχών του αιγιαλού που επιχειρείται, η απειλή της ακυρώσεώς της ως αντισυνταγματικής είναι άμεση. Δεν είναι τυχαίο ότι σημαντικοί νόμοι που ανακοινώθηκαν από το Υπ. Οικονομίας και Οικονομικών για επίλυση του σημαντικού αυτού προβλήματος δεν ψηφίσθηκαν ποτέ.

Το γεγονός ότι δεν έχει υπάρξει μέχρι σήμερα σαφής οριοθέτηση και διευκρίνιση των δικαιωμάτων του Δημοσίου όσον αφορά τη διαχείριση και εκμετάλλευση του αιγιαλού και της παραλίας, έχει οδηγήσει σε εκτεταμένες καταπατήσεις και ανεξέλεγκτη επιχειρηματική εκμετάλλευση των ακτών, με συνέπεια την αδυναμία εκμεταλλεύσεως ενός σημαντικού οικονομικού πλεο-

ΚΑΡΟΛΟΣ

«Η αγορά δεν ο απόλυτος ρυθμι

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα άργησαν πολύ να απασχολήσουν τους πολιτικούς και τις κοινωνίες, με αποτέλεσμα να έχουμε φτάσει ήδη στο χείλος του γκρεμού, τόνισε ο Κάρολος Παπούλιας, μιλώντας πριν λίγες ημέρες στο World Science Forum, που πραγματοποιήθηκε στη Βουδαπέστη, υπό την αιγίδα του προέδρου της Ουγγρικής Δημοκρατίας Λάζλο Σολιόμ και τη συμμετοχή και άλλων «Πράσινων Προέδρων» της Ευρώπης.

«Τώρα είναι η ώρα των αποφάσεων. Πρέπει να ενώσουμε τις δυνάμεις μας, ώστε να υπάρξουν ρητές δεσμεύσεις των κυβερνήσεων σε συγκεκριμένα μέτρα» υπογράμμισε και πρόσθεσε πως ο δρόμος της

ση των ακτών, με συνέπεια την αδυναμία εκμεταλλεύσεως ενός σημαντικού οικονομικού πλεο-

“ Η ασάφεια του Συντάγματος και των νόμων σχετικά με τον προσδιορισμό του τι είναι δάσος, ή του ποιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις μίας επενδύσεως θεωρούνται σημαντικές και ποιες όχι, συνεπάγεται συνήθως μεγάλες διαφορές όσον αφορά την ερμηνεία του Συντάγματος από τη νομοθετική και τη δικαστική εξουσία ”

ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ:

μπορεί να είναι στικός παράγοντας»

Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προάσπιση του περιβάλλοντος είναι ο δρόμος της σύγκρουσης με τα μεγάλα συμφέροντα: «Η αγορά δεν μπορεί να είναι ο απόλυτος ρυθμιστικός παράγοντας» είπε.

Ο κ. Παπούλιας ζήτησε σύναψη δεσμευτικών συμφωνιών κατά των αερίων του θερμοκηπίου, στο πρότυπο του Πρωτοκόλλου του Κιότο, με τη συμμετοχή των χωρών που ρυπαίνουν περισσότερο. Ζήτησε, επίσης, αυστηρότερα χρονοδιαγράμματα, χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και προώθηση καθαρών τεχνολογιών στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

«Η δημοκρατία δεν έχει απολύτως κανένα νόημα σε μια έρημο» υπογράμμισε.

νεκτῆματος για τη χώρα μας και, ταυτόχρονα, σημαντική επιβάρυνση του περιβάλλοντος, που συνεπάγεται, επίσης, και αδυναμία των πολιτών να απολαύσουν τις υπηρεσίες που προσφέρει αυτός ο ανεκτίμητος πλουτοπαραγωγικός πόρος της χώρας. Η ήδη εκτεταμένη καταπάτηση και άναρχη δόμηση δημιουργεί αξεπέραστα εμπόδια στην εκλογίκευση της καταστάσεως και την αποτελεσματική διαχείριση των στοιχείων αυτών προς όφελος της κοινωνίας.

Παρά την αυστηρότητα της νομοθεσίας για το περιβάλλον, γινόμαστε μάρτυρες καθημερινά μίας ανεξέλεγκτης και ταχείας καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας μας. Σε γενικές γραμμές παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Ένα μεγάλο μέρος του δασικού πλούτου της χώρας έχει ήδη καταστραφεί, σχεδόν αποκλει-

στικά από πυρκαγιές. Ο αριθμός των πυρκαγιών και οι εκτάσεις που κήκταν κυμάνθηκαν σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα στις δεκαετίες του 1980 και του 1990. Την περίοδο 1996-2005 κήκταν δασικές εκτάσεις άνω των 2,85 εκατ. στρεμμάτων εκ των οποίων αναδασώθηκαν μόνο 174 χιλ. στρέμματα (περίπου το 6%). Το τρίμηνο Ιουνίου - Αυγούστου 2007 πάνω από 2.500 πυρκαγιές στην επικράτεια της χώρας έκαψαν άνω των 2,5 εκατ. στρεμμάτων δασικών και γεωργικών εκτάσεων, με πολλά ανθρώπινα θύματα. Ειδικότερα, καταστράφηκαν 56.000 στρέμματα σπάνιας αξίας δάσους (42.000 στρέμματα εκλεκτής κλωρίδας) στην Πάρνηθα και αντίστοιχες εκτάσεις και οικίες στην Πεντέλη. Μετά από αυτή την καταστροφή δεν έχουν πλέον απομείνει άξιες λόγου δασικές εκτάσεις στην Αττική από τις πολλές που υπήρχαν είκοσι έτη πριν. Το βέβαιο είναι ότι η προαναφερθείσα αυστηρότητα της ελληνικής νομοθεσίας και νομολογίας δεν έσωσε τα δάση της Αττικής αλλά ούτε και αυτά στην Πελοπόννησο, στην Εύβοια και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Σημειώνεται ότι οι φωτιές που καίνε πραγματικά δάση και καταστρέφουν σημαντικά οικοσυστήματα με πολύ μεγάλη οικολογική αξία αρχίζουν συνήθως σε δασικές εκτάσεις εξαιρετικά χαμηλής οικολογικής αξίας, στις οποίες αναπτύσσεται κατά κύριο λόγο η εύφλεκτη βιομάζα από αποξηραμένα χόρτα ή/και από συγκεντρώσεις εύφλεκτων απορριμμάτων. Από εκεί η φωτιά μεταφέρεται και στα πραγματικά δάση, τις προστατευμένες περιοχές και τα μεγάλης αξίας πολιτιστικά κέντρα που θα έπρεπε να απολαμβάνουν υψηλού επιπέδου προστασίας. Έτσι, η διαφαινόμενη αδυναμία της Πολιτείας να θέσει τις αναγκαίες προτεραιότητες για τα δάση και τις

προστατευμένες περιοχές που θέλει πραγματικά να διαφυλάξει και ταυτόχρονα να αποδώσει σε οργανωμένη γεωργική, οικιστική, τουριστική χρήση τις περιοχές με ελάχιστη ή μηδενική οικολογική αξία, οδηγεί στη γενική καταστροφή και των δασών με αναμφισβήτητη οικολογική αξία για τη χώρα και την παγκόσμια κοινωνία. Επιπλέον, αυτή η αδυναμία αναδεικνύει κάθε καλοκαίρι την ανεπάρκεια της οργανωτικής δομής και των μέσων που είναι διαθέσιμα για την αντιμετώπιση των πολυάριθμων καταστροφικών

“Σημειώνεται ότι οι φωτιές που καίνε πραγματικά δάση και καταστρέφουν σημαντικά οικοσυστήματα με πολύ μεγάλη οικολογική αξία, αρχίζουν συνήθως σε δασικές εκτάσεις εξαιρετικά χαμηλής οικολογικής αξίας, στις οποίες αναπτύσσεται κατά κύριο λόγο η εύφλεκτη βιομάζα από αποξηραμένα χόρτα ή / και από συγκεντρώσεις εύφλεκτων απορριμμάτων”

πυρκαγιών. Η αδυναμία της πολιτείας να διαχειρισθεί και να αξιοποιήσει την τεράστια αξία μεγάλων εκτάσεων που της ανήκουν σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια, δεν της επιτρέπει να αποκτήσει τα μέσα και το ανθρώπινο δυναμικό που είναι αναγκαία για την αποτελεσματική προστασία των αληθινών δασών. Από την άλλη πλευρά, η ανάληψη της συνολικής ευθύνης προ-

στασίας και διαχειρίσεως των δασών από κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργικής Ανάπτυξης (για την πρόληψη) και της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας (για την κατάσβεση), δηλαδή από υπηρεσίες με σαφή δημοσιο-υπαλληλική οργάνωση, λειτουργία και νοοτροπία και ο πλήρης, ουσιαστικά, αποκλεισμός από αυτή την ευθύνη των άμεσα ενδιαφερομένων, δηλαδή της Τοπικής Αυτοδιοικήσεως και των τοπικών κοινωνιών και των ίδιων των ιδιωτών, συνεπάγεται οργανωτικές δομές που δεν έχουν δυνατότητα να ανταποκριθούν στην ανάγκη για αποτελεσματική αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων, όπως οι πυρκαγιές και η γενικότερη προστασία των δασών. Τέλος, ο τρόπος εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας για τα δάση δεν φαίνεται να δίνει κίνητρα στους πολίτες να τα προστατέψουν.

Ένα μεγάλο μέρος αγροτικών ή πρώην δασικών κρατικών εκτάσεων, καθώς και ακτών της χώρας, έχουν καταπατηθεί (εφόσον ανήκαν στο κράτος) ή έχουν κτισθεί παράνομα (αν «ανήκουν» σε ιδιώτες, πολλές φορές με αμφισβητούμενους τίτλους), χωρίς ουσιαστική αντίδραση από την Πολιτεία. Από πολλές πλευρές εκτιμάται ότι «υπάρχουν σήμερα ένα εκατομμύριο αυθαίρετα» (Βουλή των Ελλήνων, 17.1.2007). Έτσι, διάφορες αγροτικές ή πρώην δασικές εκτάσεις που αποκλείονται (τις περισσότερες φορές με αποφάσεις του ΣτΕ) ως τόποι οργανωμένης επεκτάσεως του σχεδίου πόλεως ή ως τόποι εγκαταστάσεως μονάδων μεγάλης σημασίας για την κοινωνία και την οικονομία της χώρας, καλύπτονται στη συνέχεια από πλήθος αυθαίρετων κατασκευών. Στην εγκατάστασή τους έχουν συναινέσει, ενεργητικά ή παθητικά, διάφοροι κρατικοί και ιδιωτικοί φορείς και από αυτή τη δραστηριότητα δη-

μιοργανούνται τεράστια εισοδήματα που αποτελούν σημαντικό μέρος της παραοικονομίας που χαρακτηρίζει την οικονομία της χώρας μας.

Σημειώνεται ότι, αν είχε ληφθεί υπόψη η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού της ευρύτερης περιφέρειας της Αθήνας, από 1,38 εκατ. άτομα το 1951 σε 2,54 εκατ. άτομα το 1971, σε 3,04 εκατ. άτομα το 1981 και σε 3,42 εκατ. άτομα το 2006, οι ανάγκες για σημαντική και οργανωμένη επέκταση των οικιστικών περιοχών στην περιφέρεια θα έπρεπε να είχαν προβλεφθεί και ληφθεί υπόψη εγκαίρως. Το βέβαιο είναι ότι η Αττική θα μπορούσε σήμερα να έχει ένα σημαντικό ποσοστό του δασικού της πλούτου εάν, αντί της de facto άναρχης επεκτάσεως του πολεοδομικού ιστού σε πολλές περιοχές, είχε προβλεφθεί η έγκαιρη οργανωμένη επέκταση αυτού του ιστού σύμφωνα με τις ανάγκες που υπήρχαν και μάλιστα σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπει το Σύνταγμα στην παρ. 3 και 4 του άρθρου 24: «Για να αναγνωρισθεί μία περιοχή ως οικιστική και για να ενεργοποιηθεί πολεοδομικά, οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε αυτή συμμετέχουν υποχρεωτικά, χωρίς αποζημίωση, στη διάθεση των εκτάσεων που είναι απαραίτητες για να δημιουργηθούν δρόμοι, πλατείες και χώροι για κοινωφελείς γενικά χρήσεις και σκοπούς, καθώς και στις δαπάνες για την εκτέλεση των βασικών κοινόχρηστων πολεοδομικών έργων, όπως ο νόμος ορίζει. Ο νόμος μπορεί να προβλέπει τη συμμετοχή των ιδιοκτητών περιοχής που χαρακτηρίζεται ως οικιστική στην αξιοποίηση και γενική διαρρύθμισή της, σύμφωνα με συγκεκριμένο σχέδιο, με αντιπαροχή ακινήτων ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, από τους χώρους που καθορίζονται τελικά ως

οικοδομήσιμοι ή από κτίρια της περιοχής αυτής».

Η αδυναμία επεκτάσεως των σχεδίων πόλεως έχει οδηγήσει στην υπερβολική οικοδόμηση εντός των πόλεων με την αυθαίρετη δόμηση να αποτελεί καθεστώς και σε αυτόν τον τομέα, τόσο στις πόλεις όσο και στα χωριά, ιδιαίτερα δε στα νησιά, και πάλι χωρίς ουσιαστική αντίδραση από την Πολιτεία. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των ημιυπαίθριων χώρων στις πολυκατοικίες, ή των αυθαιρέτων δωματίων στους ήδη

“ Η αδυναμία της πολιτείας να διαχειρισθεί και να αξιοποιήσει την τεράστια αξία μεγάλων εκτάσεων που της ανήκουν σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια, δεν της επιτρέπει να αποκτήσει τα μέσα και το ανθρώπινο δυναμικό που είναι αναγκαία για την αποτελεσματική προστασία των αληθινών δασών ”

υπάρχοντες οικισμούς των νήσων και γενικά των παραθαλάσσιων τουριστικών περιοχών. Η υπερ-συγκέντρωση του πληθυσμού στις πόλεις και σε μεγάλο βαθμό εντός των παλαιών ορίων των πόλεων, εξαιτίας της ουσιαστικής αδυναμίας επεκτάσεως των σχεδίων πόλεων όπως προαναφέρθηκε, έχει οδηγήσει σε δραματική χειροτέρευση των συνθηκών διαβίωσης και του περιβάλλοντος εντός των πόλεων. Η κατάσταση επιδεινώνεται περαιτέρω εξαιτίας της χαμηλής

ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρονται από τα μέσα μαζικής μεταφοράς, τα οποία λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό ως χαμηλής ποιότητας δημόσιες υπηρεσίες. Έτσι, η πλειοψηφία των μετακινουμένων χρησιμοποιεί τα ιδιωτικά αυτοκίνητα, πράγμα που αποτελεί, επίσης, σημαντικό παράγοντα επιδεινώσεως του περιβάλλοντος στην πόλη.

Ένας άλλος σημαντικός παράγων που ευνοεί την πρόκληση και επέκταση των πυρκαγιών και ταυτόχρονα αποτελεί πηγή μόλυνσεως του περιβάλλοντος, είναι οι παράνομες χωματερές. Σύμφωνα με έκθεση του ΥΠΕΧΩΔΕ, στην Ελλάδα υπάρχουν ακόμη 2.626 Χώροι Ανεξέλεγκτης Διαθέσεως Αποβλήτων (ΧΑΔΑ), εκ των οποίων οι 1.453 είναι ενεργοί και οι 1.173 ανενεργοί. Οι 638 από τους ενεργούς ΧΑΔΑ βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των 100 μέτρων από δασική έκταση. Το ερώτημα είναι: Πόσες ΧΑΔΑ θα υπήρχαν σήμερα αν είχαν πραγματοποιηθεί εγκαίρως και με οργανωμένο τρόπο η επέκταση του σχεδίου πόλεως και οι αναγκαίοι Χώροι Υγειονομικής Ταφής των Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) και, το κυριότερο, οι αναγκαίες διαδικασίες ανακυκλώσεως των απορριμμάτων;

Για την Ελλάδα, ως τουριστική χώρα, το φυσικό περιβάλλον αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματά της κι έχουμε ένα λόγο παραπάνω να το προστατεύουμε και να το διαχειριζόμαστε σωστά. Η ανάπτυξη της χώρας μας είναι συνυφασμένη με τον δασικό της πλούτο, τα οικοσυστήματα, τη χλωρίδα και την πανίδα, τις πολυάριθμες ακτές και το πλήθος των νήσων και, βεβαίως, την ανεκτίμητη πολιτιστική της κληρονομιά. Η ανάπτυξη της Ελλάδος προϋποθέτει μία εύστοχη πολιτική για την προστασία και την αποτελεσματική διαχείριση του περιβάλλοντος.

Βέβαια, εκείνο που έχει περισσότερη σημασία είναι ο σωστός σχεδιασμός και η αποτελεσματική εφαρμογή της πολιτικής για το περιβάλλον και όχι η θέσπιση άκαμπτων νόμων με ανέξοδες αιτιάσεις υπέρ της ανάγκης για την προστασία του. Για παράδειγμα, η ανασπόμευση της αδυναμίας εφαρμογής μίας άκαμπτου και γενικόλογου περιβαλλοντικής νομοθεσίας και

πλαίσιο και στον τρόπο ερμηνείας του, που σε μεγάλο βαθμό αγνοεί τη σημερινή πραγματικότητα της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας, καθώς και στην εμφανή αδυναμία των κυβερνήσεων να προσδιορίσουν με σαφήνεια τα δικαιώματα ιδιοκτησίας αλλά και τις υποχρεώσεις του κράτους και των ιδιωτών στη γη και στη χρήση των υδάτων και του αέρος.

κατοικιών και τουριστικών – επιχειρηματικών εγκαταστάσεων, που ήδη βρίσκονται για δεκαετίες σε περιοχές που ήταν δασικές το 1945, γεγονός που το καθιστά ανέφικτο αν όχι ανεπιθύμητο. Από τη μέχρι σήμερα εμπειρία, τα αυθαίρετα που έχουν καταδαφισθεί από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες είναι ελάχιστα. β) Η αναγκαία πολεοδομική έκταση των πόλεων της χώρας μας το

Συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής (κατά την τραπεζική αντίληψη)

νομολογίας μπορεί εύκολα να καταλήξει σε πλαίσιο αναπτύξεως αυθαιρέτων και παράνομων δραστηριοτήτων, με τις οποίες ορισμένοι νέμονται και καταστρέφουν τον φυσικό πλούτο της χώρας σε βάρος των νομοταγών πολιτών. Οι τελευταίοι αναμένουν εις μάτην την ισότιμη εφαρμογή των νόμων, ενώ βλέπουν το επιχείρημα για την προστασία του περιβάλλοντος να εγείρεται ως πρόσχημα για την ανέγερση σημαντικών εμποδίων σε κάθε μεγάλη επιχειρηματική προσπάθεια ή στην ανάπτυξη της οικονομικής και κοινωνικής υποδομής της χώρας.

Η ανάπτυξη επιβραδύνεται κατά κύριο λόγο από το κλίμα αβεβαιότητας για το τι πραγματικά ισχύει και από την επιλεκτική, γραφειοκρατική και αντιδημοκρατική εφαρμογή ασαφών νομοθετικών ρυθμίσεων. Επίσης, επιβραδύνεται από την ανυπαρξία χωροταξικού σχεδιασμού, κτηματολογίου και δασολογίου και από την ανεπάρκεια των πολεοδομικών σχεδιασμών. Οι ελλείψεις αυτές οφείλονται κατά κύριο λόγο στο ισχύον νομοθετικό

πλαίσιο και στον τρόπο ερμηνείας του, που σε μεγάλο βαθμό αγνοεί τη σημερινή πραγματικότητα της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας, καθώς και στην εμφανή αδυναμία των κυβερνήσεων να προσδιορίσουν με σαφήνεια τα δικαιώματα ιδιοκτησίας αλλά και τις υποχρεώσεις του κράτους και των ιδιωτών στη γη και στη χρήση των υδάτων και του αέρος.

Η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί τη θέσπιση αναπτυξιακών προτεραιοτήτων και τη λήψη σημαντικών πολιτικών αποφάσεων σε μακροοικονομικό επίπεδο, με συγκεκριμένους στόχους και με γνώση των οικονομικών, οργανωτικών και κοινωνικών απαιτήσεων και επιπτώσεων της κάθε επιλογής. Ειδικότερα, η προστασία του περιβάλλοντος απαιτεί σημαντικούς πόρους που προκύπτουν μόνο όταν η χώρα επιτυγχάνει ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξεως. Αυτό σημαίνει ότι, τυχόν αναίτιες ή υπερβολικές παρεμβάσεις της νομοθετικής, δικαστικής και εκτελεστικής εξουσίας στην αναπτυξιακή διαδικασία, με πρόσχημα την προστασία του περιβάλλοντος, αποβαίνουν συνήθως καταστροφικές για το ίδιο το περιβάλλον.

Με βάση τα ανωτέρω, η πολιτική επιλογή σύμφωνα με την οποία «δύσος είναι ό,τι ήταν δύσος το 1945» δεν είναι ούτε εφικτή ούτε επιθυμητή για τους ακόλουθους λόγους: α) Δεν μπορεί εξ ορισμού να εφαρμοσθεί. Απαιτεί την κατεδάφιση εκατοντάδων χιλιάδων

1945 ήταν κατά πολύ διαφορετική από την αντίστοιχη σήμερα. Ο πληθυσμός των περισσότερων πόλεων είναι σήμερα πολλαπλάσιος αυτού που ήταν το 1945. Επιπλέον, η Ελλάδα δέχεται ήδη 15 εκατ. τουρίστες ετησίως, τους οποίους ευελπιστεί να αυξήσει σε 20 εκατ. ετησίως στα επόμενα έτη. Τέλος, η Ελλάδα δύναται να αναπτύξει τον τομέα της «εξοχικής κατοικίας» τόσο για τους εγχώριους όσο και για ξένους κατοίκους. Με αυτά τα δεδομένα, ο χωροταξικός σχεδιασμός του 1945 δεν μπορεί να σχετίζεται με το σχεδιασμό του 2010. γ) Αποτελεί τον κύριο παράγοντα που η Ελλάδα παραμένει μία χώρα χωρίς θεσπισμένο χωροταξικό σχεδιασμό, χωρίς κτηματολόγιο και χωρίς δασικούς χάρτες. Σημαντικά χωροταξικά σχέδια ή σχέδια πόλεως που προτάθηκαν τα τελευταία είκοσι έτη απερρίφθησαν ως αντισυνταγματικά. Κάθε προσπάθεια προσδιορισμού βιομηχανικών περιοχών, ΧΥΤΑ και εγκαταστάσεως μεγάλων τουριστικών μονάδων σταματάει συνήθως με προ-

σφυγές των κατοίκων της περιοχής στο ΣτΕ κυρίως με το επιχείρημα ότι εγκαθίστανται σε περιοχές που κάποτε ήταν δάσος. Για το κτηματολόγιο έχουν ήδη δαπανηθεί τεράστια ποσά αλλά σε ένα μεγάλο μέρος της χώρας δεν μπορεί να ολοκληρωθεί αν δεν ξεκαθαρισθούν το δασολόγιο και ο χωροταξικός σχεδιασμός, καθώς και οι ιδιοκτησίες του Δημοσίου και των ιδιωτών.

Αντίθετα, η προστασία του περιβάλλοντος και η αειφόρος ανάπτυξη απαιτούν:

α) Τον προσδιορισμό των εκτάσεων που αποτελούν και θέλουμε να αποτελούν πραγματικά δάσος. Ο προσδιορισμός αυτός θα πρέπει να γίνει με επιστημονικά κριτήρια χρησιμοποιώντας τη σύγχρονη τεχνολογία και την εμπειρία και άλλων χωρών. Ορισμένες από τις εκτάσεις που έχουν καεί μπορεί να είναι πολύ πιο κατάλληλες για άλλες χρήσεις, ενώ άλλες εκτάσεις που δεν ήταν προηγουμένως δάση μπορεί να κριθούν κατάλληλες να ενταχθούν στις δασικές εκτάσεις. Γενικά, στόχος θα πρέπει να είναι η ενεργός διαχείριση του πολύτιμου δασικού πλούτου της χώρας για τη διαφύλαξη και την ανάπτυξή του. Διαχείριση σημαίνει την πραγματοποίηση όλων των αναγκαίων εργασιών από εξειδικευμένο και επαγγελματικά καταρτισμένο προσωπικό, για την ικανοποιητική λειτουργία, διαφύλαξη και ανάπτυξη των δασών και των οικοσυστημάτων που σχετίζονται με αυτά και, επίσης, για αποτελεσματική πρόληψη και, αν χρειαστεί, έγκαιρη αντιμετώπιση των καταστροφών που συνήθως προέρχονται από πυρκαγιές.

Ανανέωση των δασών με αντικατάσταση παλαιών (γερασμένων) δένδρων, καθαρισμός των δασών από ξερά δένδρα,

φύλλα και εύφλεκτα υλικά, δημιουργία δασικών δρόμων, επαρκών αντιπυρικών ζωνών και αντιπυρικών φυλακίων, χρήση της νέας τεχνολογίας για την παρακολούθηση και έγκαιρη ενημέρωση για επικίνδυνες καταστάσεις, ικανοποιητική οικονομική εκμετάλλευση των δασών για είσπραξη μέρους των αναγκών πόρων για την ανάπτυξή τους, κ.ά. Είναι επίσης αναγκαία και η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων και της ευθύνης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για το σκοπό αυτό.

Βασική επιδίωξη θα πρέπει να είναι ο περιορισμός κατά το δυνατό των περιπτώσεων των

“ Η ανάπτυξη επιβαρύνεται κατά κύριο λόγο από το κλίμα αβεβαιότητας για το τι πραγματικά ισχύει και από την επιλεκτική, γραφειοκρατική και αντιδημοκρατική εφαρμογή ασαφών νομοθετικών ρυθμίσεων. Η προστασία του περιβάλλοντος απαιτεί σημαντικούς πόρους, που προκύπτουν μόνο όταν η χώρα επιτυγχάνει ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης ”

πυρκαγιών μέσω της αναπτύξεως των αναγκών συστημάτων προλήψεως, με ευθύνη όλων των αρμοδίων φορέων και των ιδιωτών. Ο οριστικός προσδιορισμός των εκτάσεων που χαρακτηρίζονται δασικές και των εκτάσεων όπου επιτρέπεται η οικιστική ανάπτυξη υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις είναι ο μόνος τρόπος με τον οποίο οι πολίτες σε κάθε περιοχή θα αποκτήσουν κίνητρο για τη διαφύλαξη του δάσους και όχι για την καταστροφή του.

β) Την άμεση και οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος των αυθαιρέτων με επέκταση των σχεδίων πόλεως σε περιο-

χές με αυθαίρετα, όπου αυτό είναι αναπόφευκτο. Ανάπτυξη των υποδομών (περιλαμβανομένων περιοχών πρασίνου) των περιοχών αυτών με συμμετοχή στην οικονομική επιβάρυνση των κατοίκων της κάθε περιοχής και με κατεδάφιση των αυθαιρέτων που εμποδίζουν την ανάπτυξη των υποδομών.

γ) Την ανάπτυξη και οργάνωση της λειτουργίας των μεγάλων πάρκων στις πόλεις και των ακτών για τους λουόμενους, με το σχετικό κόστος να καλύπτεται κατά κύριο λόγο από αυτούς που τα χρησιμοποιούν ή ωφελούνται άμεσα από την ύπαρξή τους. Η συμμετοχή του ιδιωτι-

πορριμμάτων. Ειδικότερα, θα πρέπει να εξετασθεί η καθιέρωση αντικινήτρων στις επιχειρήσεις για τον περιορισμό των υλικών των συσκευασιών των προϊόντων που προκαλούν σημαντική βλάβη στο περιβάλλον και κίνητρα στους καταναλωτές για επιστροφή (για ανακύκλωση) των συσκευασιών (π.χ., μπουκάλια, κουτιά αλουμινίου, χαρτιά, κλπ.) σε κατάλληλα κέντρα.

στ) Την εκτίμηση του συνολικού κόστους κυκλοφορίας των αυτοκινήτων, της θερμάνσεως και του κλιματισμού των κατοικιών, ιδιαίτερα στο κέντρο των πόλεων, λαμβάνοντας υπόψη και τις επιπτώσεις τους στην επιβάρυνση του περιβάλλοντος και αποτελεσματική τιμολόγηση αυτών των επιπτώσεων. Άμεση αύξηση του φόρου στα προϊόντα πετρελαίου (πετρέλαιο θερμάνσεως και κίνησης, βενζίνη) σε επίπεδο τουλάχιστον ίσο με το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-27, με αντίστοιχη αύξηση και των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας. Έτσι, θα επιτευχθεί, αφενός, η μεγαλύτερη δυνατή εξοικονόμηση ενέργειας, όπως επιβάλλεται για τον περιορισμό των εκπομπών CO₂ και, αφετέρου, η χρηματοδότηση των αναγκαίων έργων για την αντιμετώπιση των συνεπειών στο περιβάλλον που προκύπτουν από αυτές τις δραστηριότητες. Ειδικότερα, οι οικονομικοί πόροι που θα εξασφαλισθούν μπορεί να κατευθυνθούν κυρίως: α) στη δημιουργία υπογείων σταθμών σταθμεύσεως αυτοκινήτων και γεφυρών στις βασικές διασταυρώσεις κεντρικών οδών, β) στη βελτίωση των μέσων μαζικής μεταφοράς, γ) στην πραγματοποίηση των αναγκών επενδύσεων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με καύσιμα που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον. ■